

Piotr Kowolik

Zapomniani pedagodzy i nauczyciele przedszkoli w Polsce i na Śląsku

Nauczyciel i Szkoła 2 (52), 41-51

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Piotr Kowolik

Zapomniani pedagodzy i nauczyciele przedszkoli w Polsce i na Śląsku

Wprowadzenie

Edukacja przedszkolna jest bardzo ciekawym i interesującym etapem w życia dziecka. W niej bowiem dziecko nabiera nowych doświadczeń, musi sprostać nowym wyzwaniom, interesuje się wieloma rzeczami itp. Jest to także okres wspomaganego poznawania otaczającego świata, siebie oraz innych ludzi.

Zdaniem Anny Brzezińskiej „dziecko w toku edukacji przedszkolnej nabywa wiele różnorodnych kompetencji społecznych i osobistych”¹.

Przedszkole jest samodzielną instytucją opiekuńczo-wychowawczą dla dzieci w wieku od trzech lat do rozpoczęcia obowiązku szkolnego. Głównym zadaniem przedszkola jest „zapewnienie dzieciom właściwych warunków rozwoju: umysłowego, emocjonalnego, społecznego i fizycznego oraz wyrównanie ewentualnych braków i opóźnień w rozwoju, a także edukacja i przygotowanie do nauki szkolnej”².

Teoretyczne podstawy wychowania dzieci w wieku przedszkolnym i ich przedstawiciele

Pod koniec XIX wieku pojawili się wybitni pedagodzy, którym zawdzięczamy rozwój teoretycznych podstaw wychowania dziecka w wieku przedszkolnym. Spośród wielu wybitnych myślicieli zajmujących się tym etapem wychowania byli:

- *Fryderyk Wilhelm Fröebel* (1782-1852), niemiecki pedagog, pionier i teoretyk wychowania przedszkolnego. Za główną formę aktywności małych dzieci uważał zabawę, dzięki której mogą się wszechstronnie rozwijać: śpiew, rysowanie, wycinanie, wyszywanie itp. w połączeniu z opowiadaniem³. Twierdził również, że w przedszkolu należy stosować inne metody i środki niż w szkole.

¹ A. Brzezińska, *Psychologiczne portery człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*. Gdańsk 2005, s. 320.

² Cz. Kupisiewicz, M. Kupisiewicz, *Słownik pedagogiczny*. Warszawa 2009, s. 147.

³ A. Gąsiorowski (red.), *Historia wychowania. Słownik biograficzny*. Olsztyn 1994, s. 46.

Od jego nazwiska placówki opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym nazywano w Polsce na przełomie XIX i XX wieku *freblówkami*⁴.

- *Maria Montessori* (1870-1952), pedagog, lekarka włoska. Organizowała Domy Dziecka dla dzieci w wieku 3-6 lat. Stosowana przez nią praktyka pedagogiczna nosi nazwę „*metoda Montessori*”. Opiera się ona na konieczności indywidualnej obserwacji dziecka, szacunku dla jego indywidualności, zainteresowań, woli⁵.
- *Owidiusz Decroly* (1871-1932), pedagog, psycholog, lekarz belgijski. Jego zasadniczą osnowę stanowi odmiana nauki całościowej zwana metodą ośrodków zainteresowań. W początkowym okresie edukacji ośrodkiem zainteresowania było samo dziecko, jego: potrzeby, warunki życia, zabawy i zajęcia. Wprowadził do wychowania przedszkolnego gry wychowawcze, które obejmowały – gry ćwiczące zmysły i sprawność ruchową (ćwiczenia w rozpoznawaniu barw, kształtu, kierunków, dźwięków, ruchów) oraz gry ułatwiające zrozumienie i opanowanie pojęć arytmetycznych, ćwiczące sprawność myślenia i uwagi⁶.

Próby uregulowania organizacji, celów i zadań ochronek jako placówek wychowania przedszkolnego podjęte zostały na zjazdach nauczycielskich w 1917 i 1918 roku. Wybitnym teoretykiem i propagatorką wychowania przedszkolnego była: *Maria Weryho-Radziwiłłowiczowa* (1858-1944) pedagog, nauczycielka wychowania przedszkolnego przyczyniła się do rozwoju polskiej pedagogiki przedszkolnej, nadając pracy w przedszkolu charakter społeczny i patriotyczny. Dokonała krytycznej analizy froebliżmu na gruncie polskim, z jednoczesnym wskazaniem na szerokie możliwości tych metod w wychowaniu domowym dzieci w wieku przedszkolnym.

Podkreślała rolę i znaczenie swobodnej zabawy dziecka, bezpośredniej obserwacji środowiska przyrodniczego i społecznego oraz inicjatywy dziecka w organizacji zabaw i zajęć. Popularyzowała konieczność wiedzy medycznej i pedagogicznej w środowisku domowym. Wskazywała troskę o prawidłowy rozwój psychofizyczny dziecka, dając szczegółowe wskazówki w tym zakresie⁷.

Ochronka, była „dobroczynnym zakładem opiekuńczo-wychowawczym dla małych dzieci pozbawionych opieki matek, które podejmowały pracę zawodową. Ochronki zakładano od początku XIX stulecia – stanowiły prototyp przedszkola”⁸.

⁴ W. Böhm, *Fröbel Friedrich*. [w:] *Wörterbuch der Pädagogik*. Stuttgart 2005, s. 224.

⁵ W. Böhm, *Montessori Maria...*, s. 442.

⁶ *Historia wychowania. Słownik biograficzny*. Red. A. Gąsiorowski, Olsztyn 1994, s. 32-33.

⁷ M. Weryho-Radziwiłłowiczowa: *Wychowanie przedszkolne 1895*; tejsze.: *Jak zająć dzieci w wieku przedszkolnym 1900*; tejsze.: *Metoda wychowania przedszkolnego 1931*.

⁸ B. Milerski, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika...* Leksykon PWN. Warszawa 2000, s. 139.

W Polsce pierwsze ochronki zaczęto zakładać w latach trzydziestych XIX wieku. Wśród ich rzeczników znaleźli się:

- *August Cieszkowski* (1814-1894), pedagog, filozof. Wysuwał postulat wychowania wszechstronnego, zaczynającego się od najmłodszych lat, w instytucjach zorganizowanych (przedszkolach) przy pomocy odpowiednio przygotowanej kadry⁹.
- *Stanisław Jachowicz* (1796-1857), pedagog, współtwórca literatury dziecięcej. Współpracuje przy redagowaniu: „Tygodnika dla Dzieci”, a od 1830 roku zaczyna wydawać własny periodyk: „Dziennik dla Dzieci”. Należał do komitetu zakładania ochronek dla małych dzieci. Twórczość pisarska S. Jachowicza dla dzieci obejmuje: „Bajki i powieści” (1824), „Nowe powiastki dla dzieci” (1847), „Sto nowych powiastek” (1853), „Pamiętka dla Eryczka” (1846-1852), „Książeczka dla Stefcia” (1855), książeczkę metodyczną „Rozmowy mamy z Józią” (1830) i wiąże się ściśle z jego działalnością pedagogiczną. W swych utworach głosił umiłowanie pracy i zawodu, karcił lenistwo. Dobra znajomość dziecka skłaniała go do poszukiwania form prostych i przystępnych, w których eksponował pożyteczne treści wychowawcze i jednoznacznym morałem¹⁰;
- *Teofil Stanisław Nowosielski* (1812-1888), pedagog, współtwórca pedagogiki przedszkolnej. Ukończył seminarium nauczycielskie w Brzegu na Śląsku. Wspólnie ze S. Jachowiczem, zaangażował się w działalność Wydziału Ochron Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności. Z pracą w ochronie zapoznał się odbywając staże w podobnych placówkach, m.in. w Berlinie i Dreźnie u F. Froebela oraz w Pradze u J.V. Svobody. Prace jego były związane z wychowaniem w ochronkach. Dotyczyły doboru metod, form pracy, które wpływały na kształtowanie zainteresowań dzieci. Działalność metodyczną, którą się zajmował, uzupełnił opracowaniem pomocy dydaktycznych dla nauczycieli przedszkoli¹¹.

Na poparcie tych głównych założeń pedagogicznych przedstawiam sylwetki zapomnianych pedagogów i nauczycieli przedszkoli.

Pedagodzy

Wanda Bobrowska-Nowak (1825-2003), pedagog, profesor. Pracowała w placówkach opieki nad dzieckiem. Magisterium i doktorat na Uniwersytecie Łódzkim. Pracę rozpoczęła w WSP w Katowicach. Wykładała pedagogi-

⁹ A. Cieszkowski, *O ochronkach wiejskich*. Warszawa 1842.

¹⁰ S. Frycie, M. Ziółkowska-Sobecka: *Leksykon literatury dla dzieci i młodzieży*. Piotrków Trybunalski 1999, s. 133-134.

¹¹ W. Bobrowska-Nowak, D. Drynda (red.), *Słownik pedagogów polskich*. Katowice 1998, s. 155.

kę na kursach dla pracowników wyższych uczelni na Śląsku. Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego w 1973 roku została powołana na stanowisko docenta, a następnie profesora. Kolejno pełniła funkcje: kierownika Zakładu Historii Wychowania, zastępcy dyrektora Instytutu Pedagogiki, dyrektora Instytutu Pedagogiki i dziekana Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego (1981-1984). Była również zatrudniona w Górnośląskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej imienia Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach¹². Początkowo prowadziła badania w zakresie historii wychowania, szczególnie interesowała się rozwojem i funkcjami pedagogicznymi czasopism dla dzieci. Prowadziła także badania w dziedzinie historii pedagogiki, a w tym historii pedagogiki przedszkolnej.

*Zarys dziejów wychowania przedszkolnego*¹³ stanowi pomoc w studiowaniu pedagogiki wieku przedszkolnego. Jest wycinkiem podręcznika historii wychowania, prezentuje teorie pedagogiczne i rozwój praktyki.

Do głównych teoretyków pedagogiki wychowania przedszkolnego W. Bobrowska-Nowak zalicza:

- *Jana Amosa Komeńskiego* (1592-1670) czołowego reformatora szkolnictwa wraz z jego koncepcją szkoły macierzystej;
- *Johna Locka* (1632-1704) filozofia i pedagoga XVIII wieku zwolennika rozwoju fizycznego, kształcenia moralnego i umysłowego dzieci;
- *Jana Jakuba Rousseau* (1712-1778), wybitnego filozofa okresu Oświecenia zwolennik naturalnego wychowania dzieci;
- *Jana Henryka Pestalozziego* (1746-1827), propagatora ścisłego współdziałania domu rodzinnego z placówką wychowawczą, zwolennik planowego wychowania i serdecznej, radosnej atmosfery rodzinnej.

Wiele istotnych postulatów pedagogicznych zawierały Ustawy Komisji Edukacji Narodowej (1773). Poglądy polskich pisarzy na wychowanie dzieci takich jak:

Grzegorz Piramowicz (1735-1801), *Adam Czartoryski* (1734-1823), *Adolf Kamiński* (1737-1784), *Tadeusz Krajewski* (1746-1817), *Jędrzej Śniadecki* (1768-1838) stanowiły głębokie myśli dotyczące celów wychowania i roli, jaką odgrywa w życiu człowieka rozwiązywanie prawidłowych kontaktów społecznych.

¹² P. Kowolik, *Profesor zw. dr hab. Wanda Bobrowska-Nowak – pedagog, psycholog i historyk wychowania*. [w:] *Wychowanie – Opieka – Wsparcie (Tradycje i doświadczenia polskiej pedagogiki oraz możliwości współczesnego ich wykorzystania)*. Red. M. Wójcik. Mysłowice 2002, s. 17-21.

¹³ W. Bobrowska-Nowak, *Zarys dziejów wychowania przedszkolnego. Część I – Teorie pedagogiczne i rozwój praktyki. Materiały pomocnicze dla zakładów kształcenia nauczycieli przedszkoli*. Warszawa 1978.

Wanda Bobrowska-Nowak zaprezentowała poglądy na wychowanie dzieci w rodzinie oraz ukazała rozwój przedszkoli od instytucji opiekuńczych o charakterze filantropijnym do świeckich placówek wychowawczych, które stanowiły nieodzowne ogniwo w systemie oświatowym. Ukazała informacje o stanie teorii i praktyki (zakładanie placówek wychowania przedszkolnego w Europie; system wychowania przedszkolnego *Fryderyka Froebela* (1782-1852); polską myśl pedagogiczną i pierwsze ochronki w Królestwie Polskim; poglądy *Bronisława F. Trentowskiego* (1808-1859) i *Ewarysta Estkowskiego* (1820-1857) na wychowanie małych dzieci; rozwój placówek przedszkolnych i form kształcenia wychowawczyń na ziemiach polskich; inicjatorzy reform wychowania przedszkolnego w Polsce (Maria *Weryho-Radziwiłłowicza* (1858-1944) i Stanisław Karpowicz (1864-1921); organizacja i założenia wychowania przedszkolnego w Polsce w latach (1918-1939).

Wybór testów źródłowych stanowi uzupełnienie części pierwszej, dotyczącej teorii pedagogicznych i rozwoju praktyki¹⁴. Zawiera fragmenty dzieł, ukazujących się od XVII wieku do czasów współczesnych poruszających zagadnienia wychowania małego dziecka. Testy te zawierają poglądy czołowych pedagogów europejskich i polskich na podstawowe problemy małego dziecka (rozwój fizyczny, umysłowy, moralny, społeczny, zabawa, kształcenie samodzielności, organizacja i metody pracy w placówkach przedszkolnych).

Konstanty Zajda (1903-1992), pedagog, ukończył Seminarium Nauczycielskie w Poznaniu. Po zakończeniu II wojny światowej podjął pracę w Państwowym Instytucie Robót Ręcznych w Bielsku-Białej (1945-1950). Od 1950 do 1957 prowadził wykłady z pedagogiki w Liceum dla Wychowawczyń Przedszkoli w Bielsku-Białej. Tam też był kierownikiem Miejskiego Ośrodka Doskonalenia Kadr Oświatowych. Rozprawę doktorską obronił w Uniwersytecie Warszawskim. Od 1957 do 1960 był organizatorem i dyrektorem Studium Nauczycielskiego w Częstochowie. W latach 1971-1973 zorganizował WSN w Częstochowie. Następnie placówka ta została przekształcona w Wyższą Szkołę Pedagogiczną. Publikował liczne artykuły w wielu periodykach pedagogicznych: „Wychowanie w Przedszkolu”, „Ruch Pedagogiczny”, „Życie Szkoły”, „Wychowanie Techniczne w Szkole”. Napisał: „*Wychowanie techniczne w przedszkolu*” Warszawa 1984¹⁵.

Maria Julia Bolechowska (1921-1993), profesor, specjalista w zakresie psychologii rozwojowej, wychowawczej i psychodydaktyki. Doktorat i habilitacja w WSP w Krakowie. Działała w Instytucie Kształcenia Nauczycieli, Towarzystwie Przyjaciół Dzieci w Katowicach, Poradni Wychowawczo-Zawodowej, kierownik Katedry Psychologii Rozwojowej i Wychowawczej Uniwersytetu

¹⁴ W. Bobrowska-Nowak, *Zarys dziejów wychowania przedszkolnego. Część II – Wybór materiałów źródłowych. Materiały pomocnicze dla zakładów kształcenia nauczycieli przedszkoli*. Warszawa 1978.

¹⁵ W. Bobrowska-Nowak, D. Drynda (red.), *Słownik pedagogów polskich*. Katowice 1998, s. 224.

Śląskiego w Katowicach. Problematyce rozwoju i wychowania małego dziecka poświęciła najwięcej czasu. Zwraca uwagę na niektóre sfery rozwoju dziecka w zakresie, których opóźnienia mogą powodować, że w przyszłości może mieć ono trudności w przystosowaniu się do nowego otoczenia. Porusza również kwestię dojrzałości przedszkolnej dzieci rozpoczynających „edukację”¹⁶.

Stanisława Lipina (1907-1994), pedagog, specjalista z wychowania przedszkolnego i wczesnoszkolnego. Ukończyła Państwowe Seminarium Nauczycielskie w Przemyślu, Państwowy Wyższy Kurs Nauczycielski w Warszawie, Państwowy Dwuletni Instytut Nauczycielski w Warszawie. Studia wyższe z psychologii i pedagogiki na UMCS w Lublinie. Pełniła funkcję wizytatora Kuratorium Okręgu Szkolnego w Lublinie, kierownik Sekcji Wychowania Przedszkolnego Wojewódzkiego Ośrodka Doskonalenia Kadr Oświatowych w Warszawie oraz w Ministerstwie Oświaty. Nauczyciel akademicki w Studium Nauczycielskim w Warszawie, Zakładzie Pedagogiki WSP w Olsztynie.

Zainteresowania naukowe koncentrowały się na historii wychowania w wieku przedszkolnym i metodyce pracy z dzieckiem. Publikowała na łamach czasopisma – „Wychowanie w Przedszkolu”¹⁷.

Jadwiga Walczyna (1916-1991), pedagog, profesor, teoretyk i praktyk w zakresie wychowania przedszkolnego. W Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego kierowała katedrą edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Problematyka badawcza dotyczyła teorii i modelu kształcenia na poziomie akademickim nauczycieli specjalistów wychowania przedszkolnego¹⁸.

Józef Syska (1890-1982), nauczyciel, nowator. Pracował w Seminarium Nauczycielskim w Mysłowicach. Prowadził eksperymenty pedagogiczne w zakresie samokształcenia od klasy I, które miały pomóc zarówno uczniom mającym trudności w nauce, jak i uczniom zdolnym. Opracował: *Elementarz Samouczek*, w którym przedstawił metodę prowadzenia dziecka przez wyraz wprost do czytania i pisania z pominięciem analizy i wybrzmiewania głosek.

Skonstruował: *Elementarz Rachunkowy-Domino*, który był pomocą do nauki według indywidualnych potrzeb¹⁹.

¹⁶ M. Bolechowska, *Trudności przystosowawcze dzieci trzyletnich do przedszkola. Wybrane zagadnienia wychowania przed – i wczesnoszkolnego. Katowice 1980*; teźże, *Adaptacja dzieci do środowiska przedszkola. „Wychowanie w Przedszkolu” 1979, nr 9*; teźże: *Dojrzałość szkolna dzieci trzyletnich. Katowice 1978. Wybrane metody diagnozowania i prognozowania rozwoju dziecka do lat trzech*. Red. M. Bolechowska.

¹⁷ S. Lipina, *Dziecko w wieku przedszkolnym*. [w:] *Opieka nad dziećmi i młodzieżą*. Warszawa 1965; teźże, *Kształcenie Wychowawczyń*. [w:] *O kształceniu twórczego nauczyciela*. Warszawa 1968, ead.: *Metodyka wychowania w przedszkolu*. Warszawa 1974-1975 (współautor); teźże: *Rozwijanie pojęć w wieku przedszkolnym*. Warszawa 1984.

¹⁸ J. Walczyna, *Kształtowanie postaw społeczno-moralnych dzieci w wieku przedszkolnym*. Warszawa 1980.

¹⁹ P. Kowolik, J. Syska: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Tom VI (Su-U)*. Red. T. Pilch, Warszawa 2007, s. 94-96.

Władysław Pochmara (1886-1974), nauczyciel osiadły w Mysłowicach w 1923 roku. Po powrocie do Mysłowic w 1945 roku przystąpił do tworzenia szkolnictwa w mieście. W 1947 roku podjął pracę w Liceum dla Wychowawczyń Przedszkoli²⁰.

Marcin Trojok (1896-1969), pedagog, ukończył Seminarium Nauczycielskie w Oleśnie. W 1922 roku przyniósł się do Katowic, otrzymał nominację na kierownika szkoły powszechnej w Podlesiu (obecnie dzielnica Katowic). Po wojnie wybudował przedszkole w Podlesiu²¹.

Franciszek Mittek (1896-1972), nauczyciel, inspektor szkolny, naczelnik wydziału szkolnictwa podstawowego w kuratorium oświaty. Ukończył Seminarium Nauczycielskie, a następnie Instytut Pedagogiczny w Warszawie. Jawi się jako popularyzator nowoczesnej edukacji. We wrześniu 1933 roku został mianowany inspektorem w Królewskiej Hucie i powiecie świętochłowickim. Po zmianach administracyjnych – utworzeniu miasta Chorzowa – objął nadzór nad oświatą całego dorobku szkolnego²².

Natalia Cicimirska (1881-1959), pedagog, specjalista pedagogiki przedszkolnej. Od 1912 roku pracowała jako kierowniczka przedszkola we Lwowie. Wykładała metodykę w Państwowym Seminarium dla Wychowawczyń Przedszkoli im. S. Jachowicza we Lwowie. W Drugiej Rzeczypospolitej organizowała wystawy pomocy dydaktycznych, wygłaszała prelekcje i odczyty na kursach i konferencjach dla wychowawczyń przedszkoli. Po zakończeniu II wojny światowej zamieszkała w Wrocławiu pracując jako instruktorka wychowania przedszkolnego. Była kierownikiem Sekcji Ośrodka Metodycznego przy Kuratorium Okręgu Szkolnego we Wrocławiu. Wykładała metodykę wychowania przedszkolnego w Seminarium dla Wychowawczyń Przedszkoli we Wrocławiu²³.

Nauczycielki przedszkoli

Elwira Bielawska – nauczycielka wychowania przedszkolnego, przeszła przez różne szczeble kariery zawodowej (nauczyciela przedszkola, dyrektora przedszkola, wizytatora do spraw przedszkoli i zastępcy inspektora oświaty). Ciesząca się autorytetem, zainteresowana by wszystkie dzieci znalazły miejsce w przedszkolu. Organizatorka pierwszych sportowych olimpiad dla przedszkolaków. Popularyzowała swój dorobek poprzez odczyty pedagogiczne. Publikowała w miesięczniku metodycznym „Wychowanie w Przedszkolu”. Wydała m.in. pracę zatytułowaną „*Rozwijanie nawyków higieniczno-kulturalnych u dzieci przedszkolnych*”²⁴.

²⁰ H. Witecka, *Moje miasto Mysłowice*. Mysłowice 2008, s. 78.

²¹ U. Rzewiczok, *Patronowie katowickich ulic*. Katowice 1997, s. 153-154.

²² J. Modrzyński, *Chorzowski słownik biograficzny*. Chorzów 1997, s. 116-119.

²³ N. Cicimirska, *Moja ochronka. Lwów 1919*; teźże, *Nowe systemy wychowania przedszkolnego*. Lwów 1925.

²⁴ E. Gondzik, *Nauczyciele dobrej roboty. Refleksje z badań nad karierami nauczycieli tyskich*. Tychy 2006, s. 22.

Maria Foltys (1913-1989), utalentowana wychowawczyni przedszkola. Prace dziecięce, jakie powstały pod jej kierunkiem, nagradzane były na licznych konkursach w kraju i za granicą, m.in. na Światowej Wystawie Sztuki Dziecięcej, organizowanej przez UNESCO w Japonii.

Swoimi doświadczeniami dzieliła się na łamach czasopisma metodycznego „Wychowanie w Przedszkolu”. Jest autorką książki – „Wychowanie przez sztukę” (Warszawa 1965)²⁵.

Maria Misiorek to dyrektorka przedszkoli w Pyskowicach i Tychach, wychowawczyni przedszkolna i pisarka książek dla najmłodszych.

Do tej pory ukazały się jej cztery książki:

- *Leśne przedszkolaki*,
- *Na łące i w strumyku*,
- *Rok i bracia miesiące*,
- *Litery i inne wierszyki*.

Pasjonatka wychowania dzieci i pracy z dziećmi. Jej motto brzmi: „*by funkcja dydaktyczna nie przeważała wychowawczej*”²⁶.

Anna Watoła – pierwsza wychowawczyni, dyrektor Przedszkola nr 20 w Tychach ze stopniem doktora nauk humanistycznych. Jej praca dotyczyła funkcjonowania dzieci upośledzonych umysłowo w przedszkolu specjalnym i integracyjnym. Od 2003 roku wykłada metodykę wychowania przedszkolnego w Uniwersytecie Śląskim²⁷.

Maria Pilch (1912-1990), nauczycielka, ukończyła Seminarium Nauczycielskie im. Mikołaja Reja w Krakowie. Następnie ukończyła Wyższy Kurs Nauczycielski w Kielcach. W okresie międzywojennym pracowała w różnych miejscowościach województwa śląskiego (Katowice, Siemianowice Śl.). Po wojnie powróciła do Wisły, gdzie od 1945-1966 pracowała jako nauczycielka. Powołała do życia Towarzystwo Przyjaciół Dzieci. Zamieściła wiele materiałów literackich, folklorystycznych i metodycznych m.in. w „Zaraniu Śląskim”, „Głosie Ziemi Cieszyńskiej”, „Kalendarzu Ewangelickim”. Wydała trzy książki; „Wisła-wieś słowiańsko-ewangelicka”, „Wieś naszych przodków”, „Ze starej Wisły”²⁸.

²⁵ Tamże, s. 23.

²⁶ Tamże, s. 26.

²⁷ E. Gondzik, *Nauczyciele dobrej roboty, Refleksje z badań nad karierami nauczycieli tyskich*. Tychy 2006, s. 28.

²⁸ T. Łączyńska (red.), *Zacni wiślanie. Słownik biograficzny*. Część I. Wisła 2000, s. 82-83.

Anna Janotówna (1891-1942), nauczycielka, inspektorka przedszkoli Polskiej Macierzy Szkolnej, pracowała na Zaolziu i w Oświęcimiu. Zginęła w obozie w Oświęcimiu²⁹.

Irena Kuśnierzewska-Kabatowa (1911-1967), nauczycielka, ukończyła Seminarium Nauczycielskie w Bielsku-Białej. Pracowała w szkole w Łaziskach Dolnych prowadząc drużynę harcerzy. Od 1945 roku pracowała w Kuratorium Okręgu Szkolnego w Katowicach, kierując Wydział Opieki nad Dzieckiem, wizytator przedszkoli³⁰.

Franciszek Parcer (1904-1967), pedagog, działacz oświatowy. Ukończył Seminarium Nauczycielskie w Krakowie. Pracował w Wyrach koło Pszczyny oraz w Katowicach-Panewnikach, Ochojcu, Kostuchnie. Pełnił funkcję kierownika Wydziału Oświaty Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Katowicach. Skupił uwagę na zwiększeniu liczby przedszkoli i szkół. Pracował jako nauczyciel – wykładowca w Studium Nauczycielskim w Katowicach³¹.

Wanda Grulowa (1917-1984) pedagog, specjalista wychowania przedszkolnego. Ukończyła Państwowe Seminarium dla Wychowawczyń Przedszkoli w Mysłowicach (1935), Wyższy Kurs Metodyki Wychowania Przedszkolnego (1951), Studium Nauczycielskie w Warszawie (1959), Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Gdańsku (1962). Obroniła rozprawę doktorską na temat: *Czynniki kształtujące sferę emocjonalną dzieci w wieku przedszkolnym* napisaną pod kierunkiem Jana Bohuckiego na Uniwersytecie Śląskim (1972). Pracowała w latach 1935-1939 w przedszkolach w Tarnowskich Górach i Bielszowicach. Po zakończeniu II wojny światowej podjęła pracę w Siemianowicach Śl. Pełniła funkcję instruktorki wychowania przedszkolnego w Miejskim Ośrodku Metodycznym w Siemianowicach Śl., kierowniczką Powiatowego Ośrodka Metodycznego w Katowicach, podinspektora wychowania przedszkolnego w Siemianowicach Śl. Po uzyskaniu doktoratu prowadziła wykłady i ćwiczenia z metodyki wychowania przedszkolnego w Studium Nauczycielskim w Katowicach. Główne jej zainteresowania naukowe skupione były na metodycie pracy wychowawczej w przedszkolu, potrzeb emocjonalnych dzieci i możliwości ich zaspokajania, form kształcenia nauczycieli przedszkoli. Opublikowała kilka artykułów na łamach „Biuletynu Kuratorium Okręgu Szkolnego” w Katowicach i w „Rodzinie i Szkole”³².

²⁹ B. Snoch, *Górnośląski leksykon biograficzny*. Katowice 2004, s. 134.

³⁰ Tamże, s. 194.

³¹ Tamże, s. 250.

³² W. Bobrowska-Nowak, D. Drynda (red.), *Słownik pedagogów polskich*. Katowice 1998, s. 61.

Uwagi końcowe

Myśl pedagogiczna wychowania przedszkolnego w Polsce jest wciąż obszernym niezwykle interesującym tematem badawczym. Mało jest prac z tego zakresu. Pozostało wiele niejasności i luk. Uważam, że naszym obowiązkiem jest dotarcie do źródeł i luki te wypełnić, wzbogacając naszą wiedzę o przyszłości pedagogiki przedszkolnej.

Uznałem, że dorobek teoretyczny przedstawicieli edukacji przedszkolnej na Śląsku końca XX wieku i początku XXI stulecia zasłużył na badania nie tylko ze względu na treść, ale także na szczególną wartość wobec współczesnych poszukiwań, dylematów i kontrowersji pedagogicznych.

Obecne rozważania edukacyjne bardzo często nawiązują do tego, co w nauce, pedagogice przedszkolnej jest znane. Ich oryginalność może polegać na nowatorskiej hierarchizacji idei czy koncepcji już urzeczywistnionych w przeszłości historycznej. Dla uporządkowania wiedzy naukowej zasadna wydaje się historyczna rekonstrukcja i analiza różnorodnych obszarów pedagogiki. Przykładem takiego działania było prezentowanie postaci pedagogów i nauczycieli przedszkoli, którzy w określonym czasie historycznym swą twórczą pracą przyczynili się do wzbogacenia teorii lub praktyki pedagogicznej.

Bibliografia

- Bobrowska-Nowak W., *Słownik pedagogów polskich*. Red. Drynda D., Katowice 1998.
- Bobrowska-Nowak W., *Zarys dziejów wychowania przedszkolnego. Część I – Teorie pedagogiczne i rozwój praktyki. Materiały pomocnicze dla zakładów kształcenia nauczycieli przeszkoli*. Warszawa 1978.
- Bobrowska-Nowak W., *Zarys dziejów wychowania przedszkolnego. Część II – Wybór materiałów źródłowych. Materiały pomocnicze dla zakładów kształcenia nauczycieli przeszkoli*. Warszawa 1978.
- Böhm W., Friedrich Fröbel W., *Wörterbuch der Pädagogik*. Stuttgart 2005.
- Bolechowska M., *Trudności przystosowawcze dzieci trzyletnich do przedszkola. Wybrane zagadnienia wychowania przed – i wczesnoszkolnego*. Katowice 1980. Ead.: *Adaptacja dzieci do środowiska przedszkola*. „Wychowanie w Przedszkolu” 1979, nr 9. Ead.: *Dojrzałość szkolna dzieci trzyletnich. Katowice 1978. Wybrane metody diagnozowania i prognozowania rozwoju dziecka do lat trzech*. Red. M. Bolechowska.
- Brzezińska A., *Psychologiczne portery człowieka. Praktyczna psychologia rozwojowa*. Gdańsk 2005.
- Cicimirska N., *Moja ochronka. Lwów 1919; teźże, Nowe systemy wychowania przedszkolnego*. Lwów 1925.
- Cieszkowski A., *O ochronkach wiejskich*. Warszawa 1842.

- Frycie S., Ziołkowska-Sobecka M., *Leksykon literatury dla dzieci i młodzieży*. Piotrków Trybunalski 1999.
- Gąsiorowski A. (red.), *Historia wychowania. Słownik biograficzny*. Olsztyn 1994.
- Gondzik E., *Nauczyciele dobrej roboty. Refleksje z badań nad karierami nauczycieli tyskich*. Tychy 2006.
- Kowolik P., Józef Syska, W. *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Tom VI (Su-U)*. Red. T. Pilch. Warszawa 2007.
- Kowolik P., *Profesor zw. dr hab. Wanda Bobrowska-Nowak – pedagog, psycholog i historyk wychowania*. [w:] *Wychowanie – Opieka – Wsparcie (Tradycje i doświadczenia polskiej pedagogiki oraz możliwości współczesnego ich wykorzystania)*. Red. M. Wójcik. Mysłowice 2002.
- Kupisiewicz Cz., Kupisiewicz M., *Słownik pedagogiczny*. Warszawa 2009.
- Lipina S., *Dziecko w wieku przedszkolnym*. [w:] *Opieka nad dziećmi i młodzieżą*. Warszawa 1965; tejsze, *Kształcenie Wychowawczyń*. [w:] *O kształceniu twórczego nauczyciela*. Warszawa 1968; tejsze, *Metodyka wychowania w przedszkolu*. Warszawa 1974-1975 (współautor); tejsze, *Rozwijanie pojęć w wieku przedszkolnym*. Warszawa 1984.
- Łączyńska T. (red.), *Zacni wiślanie*. Słownik biograficzny. Część I. Wisła 2000.
- Milerski B., Śliwerski B. (red.), *Pedagogika*. Leksykon PWN. Warszawa 2000.
- Modrzyński J., *Chorzowski słownik biograficzny*. Chorzów 1997.
- Rzewiczok U., *Patronowie katowickich ulic*. Katowice 1997.
- Snoch B., *Górnośląski leksykon biograficzny*. Katowice 2004.
- Walczyzna J., *Kształtowanie postaw społeczno-moralnych dzieci w wieku przedszkolnym*. Warszawa 1980.
- Weryko-Radziwiłłowiczowa M., *Wychowanie przedszkolne 1895*; tejsze, *Jak zająć dzieci w wieku przedszkolnym 1900*; tejsze, *Metoda wychowania przedszkolnego 1931*.
- Witecka H., *Moje miasto Mysłowice*. Mysłowice 2008.